

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ II (III. Hafta)

**MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE ASKERİ GELİŞMELER/
DOĞU CEPHESİ ve GÜNEY CEPHESİ**

Amasya'dan başlayıp TBMM'nin açılmasıyla sonuçlanan ülkeyi kurtarmaya yönelik siyasi gelişmeler ve bunun karşısında İtilaf Devletleri'nin ve İstanbul Hükümeti'nin çeşitli siyasi manevraları sürerken, Mondros Mütarekesi sonrası başlayan işgaller de genişleyerek devam ediyordu. Doğuda Ermeni, Güneyde Fransız, Batı'da da Yunan işgallerine karşı mücadele veriliyordu. Öte yandan İtalyan ve İngiliz işgalleri de yayılıyordu. Bilindiği üzere, Türk ordusu I. Dünya Savaşı'nda epey kayıplara uğramıştı ve geride kalan kadro da Mütareke gereğince terhis edilecek idi. Yani bu günlerde işgallere karşı koyabilecek güçlü bir ordu ve Mütareke şartlarından dolayı hukuki zemin de bulunmuyordu. Gerçi bazı komutanlar, gelecek tehlikeyi fark edip, mütareke hükümlerini mümkün olduğunca uygulamayı erteleyip bazı tedbirler almışlardı. Ancak, eldeki kuvvetlerle yeterince savunma yapılamayacağı ortada idi. İşte Türk milleti çaresiz kalınan böyle bir ortamda, ülkenin hemen her yerinde kendiliğinden gönüllü milis kuvvetler oluşturarak silahlı savunma ile iradesini ortaya koydu.

Millî Mücadele tarihimizde “Kuvâ-yı Milliye olarak adlandırılan bu silahlı gönüllü kuvvetler, düzenli Ordu’ya geçiş zamanına kadar yani Kasım 1920’ye kadar yaklaşık 1,5 yıllık sürede, işgallere karşı koyan tek silahlı güç olarak varlık göstermiştir. Kuvâ-yı Milliye’nin Genel Karakteri   Mondros Mütarekesi ile Türk hükümeti ve buna bağlı olarak ordu, İtilaf devletlerinin kontrolüne girdi. Bu münasebetle, bu müesseseler vazifelerini yerine getiremez duruma geldiler. Türk milleti uğradığı haksızlıkların önüne geçilmesi hususunda bu şartlar altında vazifenin kendine düştüğünü anlayıp, memleketin tecavüze uğrayan yerlerinde düşmana karşı harekete geçti. Bu mücadeleyi başlatanlara Kuvâ-yı Milliye, yani Millî Kuvvetler denir.   Milis güçleri şeklinde hareket eden Kuvâ-yı Milliye birlikleri, çoğunlukla Türk subayları ve Türk aydınlarının etkisi altında faaliyette bulunmuşlardır. Silahlı veya silahsız birçok insan hatta cezaevindeki tutuklular bile düşmana karşı memleketi müdafaa duygusunda birleşiyorlardı. Asker ve sivil devlet memurlarının öğütleri ile halk her yerde hevesle bu teşkilata kaydolmakta idi. İlk olarak Ödemiş’te kurulan Millî kuvvetler, 48 saat içinde toplanmış ve ateş hattına hareket etmişti.

Kuvâ-yı Milliye birliklerinin belli başlı faydaları şunlardır:

1. Batı Anadolu'yu işgale çalışan Yunan kuvvetleri daha fazla ilerlemeden, belirli noktalarda durduruldu.
2. Ermeni ve Rum çetelerinin faaliyetlerine karşı Türk yerleşim birimleri korundu.
3. Millî Mücadele aleyhine çıkan ayaklanmaların bastırılmasında etkili oldu.
4. TBMM'ye bağlı düzenli ordunun kurulabilmesi için zaman kazandırdı.

Tam anlamıyla bir askeri disipline sahip olmasalar da Kuvâ-yı Milliye birlikleri özellikle Batı Anadolu'da düzenli ordu birliklerinin faaliyete geçmesine kadar, Güney Anadolu'da ise Millî Mücadele'nin sonuna kadar etkili oldular. Kuvâ-yı Milliye'nin ihtiyaçlarının sağlanmasında Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri mühim roller üstlenmişlerdir.

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE CEPHELERDE DURUM

Doğu Cephesi

Mondros Mütarekesi'nin ilgili hükümlerine göre dağılmayan tek ordu, Kâzım Karabekir Paşa'nın komutasındaki 15. Kolordu idi. Karabekir Paşa, bölge üzerinde Erivan merkezli Ermenistan'ın emellerini bildiğinden askerlerini terhis etmemiş ve savunma tedbirleri almaya başlamıştı. Bilindiği üzere, Şark meselesi çerçevesinde İtilaf Devletlerinden destek gören Ermeniler, I. Dünya Savaşı sırasında Ruslarla işbirliği içinde Doğu Anadolu'da bazı yerleri işgal etmiş, Türk-Müslüman köy ve kassabalarını yakıp yıkmışlardı. Bunun da ötesinde Paris Barış Konferansı'na başvurarak Giresun-Mersin çizgisinin doğusunda kalan Anadolu coğrafyasının neredeyse tamamının kendilerine verilmesini istemişlerdi. Ermenilerin bu emelleri doğrultusunda, saldırılarının ve baskılarının artması üzerine 9 Haziran 1920'de TBMM "seferberlik" ilan etmiş ve 15. Kolordu, Şark Cephesi Komutanlığına çevrilmiştir.

Oltu'yu işgal edip saldırılarını arttıran Ermenilere karşı Kâzım Karabekir Paşa komutasında taarruza geçen Türk ordusu, 28 Eylül'de Sarıkamış'ı, 30 Ekim'de Kars'ı işgalden kurtarıp 7 Kasım'da Gümrü'ye girmiştir. Türk ordusundan büyük darbe yiyen Ermeniler ateşkes istemek mecburiyetinde kalmış ve 3 Aralık 1920'de yapılan Gümrü Antlaşması'yla, Türkiye'nin isteklerini kabul etmek durumunda kalmışlardır. Türkiye açısından Ermeni meselesini kapatan ve TBMM'nin ilk askerî başarısı olan Gümrü Antlaşması ile 1878'den itibaren Rus işgalinde kalan Kars ve havalisi geri alınarak Türkiye'nin Doğu sınırları güvenlik altına alınmış oldu. Böylece, Doğudaki kuvvetlerimizin batıya kaydırılma imkânı da doğmuş oldu. Bu antlaşmadan hemen sonra TBMM Gürcistan'a bir nota vererek, bir Türk yurdu olan üç sancağın (Kars, Ardahan, Batum) Türkiye'ye iadesini istedi. Görüşmeler sonunda Gürcü hükümeti bu sancakları Türkiye'ye bırakmak zorunda kaldı.

Doğu Harekâtı boyunca Kazım Karabekir'in yanında bulunan yabancı gözlemciler Türk ordusunun son derece medenî ve insani davrandıklarını, Ermenilere karşı olumsuz bir tutum içinde olmadıklarını ve intikam duygusu ile hareket etmediklerini belirtmişlerdir. Kısa bir süre sonra Bolşevik Rusya'nın Gürcistan ve Ermenistan'ı işgal etmesi üzerine durum değişmiş ve 16 Mart 1921 Moskova, 13 Kasım 1921 Kars Antlaşmalarıyla, Batum dışındaki yerler Türkiye'ye katılmış oldu. Moskova Antlaşması ile Ruslar, Misâk-ı Millî'yi tanımış, Kars, Ardahan ve Artvin'i Türkiye'ye bırakmışlardır. Büyük Millet Meclisi'nin tanımayacağı bir antlaşmayı kendileri de tanımayacaktı. Ayrıca Türk-Rus sınırı çizilmiş, Ruslar kapitülasyonların kaldırılmasını kabul etmişlerdir. Bu antlaşmadan sonra Sovyetlerin Millî Mücadeleye yaptıkları yardım arttırmıştır.

Güney Cephesi

Doğu Cephesi'nin dışında Kurtuluş Savaşı'nın devam ettiği bir diğer cephe de Güney Cephesidir. Bu cephede öncelikli olarak İngiltere ve ardından Fransa ile mücadele edilmiştir. Bu iki devlet kendi çıkarları doğrultusunda Musul, Çukurova, İskenderun, Antep, Maraş, Adana, Urfa gibi bölgeleri paylaşmışlar; dolayısıyla bu bölgelerde Türk halkı ve Kuvay-ı Milliye birlikleriyle birlikte İtilaf güçlerine karşı savunma harekâtları başlamıştır. Güney Cephesi 20 Ekim 1921'de Fransızlarla imzalanan Ankara Antlaşması ile kapanmıştır. İtilaf Devletleri Türk topraklarını, Mondros Mütarekesi'nin “güvenliğimizi tehdit edecek bir durum karşısında herhangi bir askeri noktayı işgal etmek hakkına sahibiz” hükmünü içeren 7. maddesine dayanarak işgal etmişlerdir. Mütareke imzalanmadan önce 7. Ordu Komutanı olan Mustafa Kemal Paşa, Halep'te iken aldırıldığı güvenlik tedbirleri ile elde kalan kuvvetleri istifade edilebilir hale getirmiştir. Böylece savunmayı muhtemel saldırılara karşı güçlü kılmayı amaçlamıştır.

Mondros'un imzalanmasından bir gün sonra Yıldırım Orduları Grup Komutanlığına atanan Mustafa Kemal Paşa, mütareke ile ilgili İstanbul hükümetini uyarmış, İngiltere'nin antlaşma dışı isteklerine boyun eğmemek gerektiğini belirtmiştir. Ama 5 Kasım 1918'de İstanbul, İngilizlerin Halep civarındaki ordularının iaşesi için İskenderun-Halep yolundan ve İskenderun limanından faydalanmalarına izin vermiştir. ? Bu durum İtilaf devletlerinin İskenderun ve Adana bölgesini işgale hazırlandıklarını göstermekteydi. İngilizlerin İskenderun'u ve İskenderunHalep yolunu işgal etmeleri henüz bu yolun güneyinde bulunan Türk kuvvetlerini tehlikeye sokabilirdi. Bu nedenle Mustafa Kemal Paşa aynı tarihte birliklere verdiği emirde; "20. Kolordunun zayıf bir emniyet birliği bırakarak gece yürüyüşü ile önce Katma'da toplanmasını, sonra da İslahiye'ye gelmesini" emretmiştir.

Mustafa Kemal Paşa, “İngilizler her ne sebep ve bahane ile asker ihracına teşebbüs ederse etsin kendilerine silahla karşı konulacağını” resmen açıklamıştır. Böyle bir hareketi uygulamaması yolunda bir emir alması halinde de, kendisinin buna uymaya yaratılışının uygun olmadığını” belirtmiştir. Buna rağmen aynı gün (6 Kasım 1918) sadareten Mustafa Kemal Paşa’ya İskenderun’u işgal etmek isteyen İngilizlere karşı konulmaması bildirilmiştir. [?] Yıldırım Orduları Komutanlığı ve 7’nci Ordu Karargâhı, mütareke hükümlerine dayanılarak 7 Kasım 1918’de padişah buyruğu ile lağvedilmiş, Mustafa Kemal Paşa ise Harbiye Nezareti emrine alınmıştır. [?] 10 Kasım 1918 akşamı Adana’dan trenle İstanbul’a doğru hareket eden Mustafa Kemal Paşa, İstanbul’a gelmeden önce Antep eşrafından Ali Cenani Bey ile Katma İstasyonunda görüşerek silahlı işgallere karşı koymak için milis birlikleri kurulması gerektiğini söylemiştir.

Eskişehir'den geçerken de mutasarrıf Zekai (Apaydın) Bey ile bölgesinde ne kadar silah bulunduğuna dair görüşmüştür. Bu durum Mustafa Kemal Paşa'nın hangi düşüncelerle İstanbul'a geldiğinin anlaşılması bakımından da önemlidir. 9 Kasım 1918'de 15 kişilik bir müfreze ile İskenderun'u işgal eden İngilizler, mütarekeye aykırı olarak Adana'nın da boşaltılmasını istemiştir. Aslında bu süreçte Payas-Kilis Hattının güneyi İtilaf devletleri tarafından işgal edilmiştir. İngilizler bütün Türk birliklerinin bir an önce Toros Dağları kuzeyine çekilmesinde ısrar ediyorlardı. Mondros Mütarekesi'nin maddeleri gereğİ birçok birlik lağvedilmiş, lağvedilmeyen birliklerden 12. Kolordu Konya'ya, 3. Kolordu Sivas'a ve 20. Kolordu Ankara'ya çekilme emri almıştır.

Daha sonra 11 Aralık 1918'de Fransız subayları idaresinde 400 kişilik yerli Ermenilerden oluşan bir Fransız taburu Dörtyol kasabasına girmiştir. 17 Aralık 1918'de çoğu Ermeni olmak üzere 1500 kişilik Fransız askeri birliği Mersin'e çıkarılmıştır. [?] Bu kuvvetten ayrılan müfrezeler Tarsus, Adana, Misis ve Pozantı bölgesini işgal etmişler, bu işgalleri İngilizlerin 17 Aralık 1918'de Antep'i, 22 Şubat 1919'da Maraş'ı, 24 Mart 1919'da da Urfa işgalleri izlemiştir. Böylece Anadolu için işgallere karşı Milli Mücadele şartları oluşmaya başlamıştır.

KURTULUŞ SAVAŞI'NDA CEPHELER

Maraş Savunması

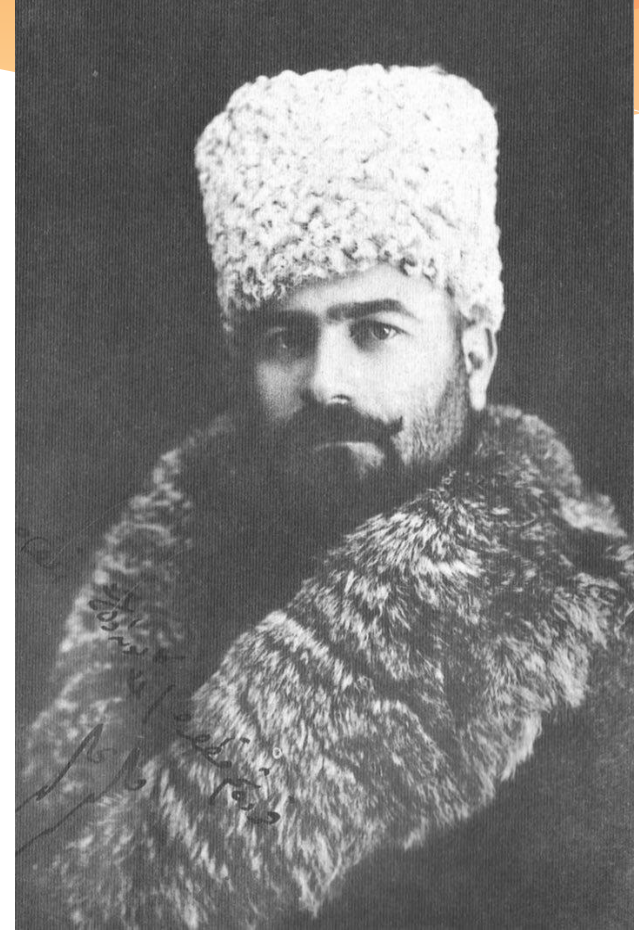
- * Maraş'ın ilk işgali İngilizler tarafından 22 Şubat 1919'da gerçekleştirilmiştir. Mondros Mütarekesi'nden cesaret alarak şehre giren İngilizlerin işgali çok fazla dikkat çekmemiştir; bunun en önemli nedeni halkın işgalin geçici olduğuna inanmasıdır. Çünkü işgal süresince çok ciddi bir olay yaşanmamış, İngilizler halkı kışkırtacak herhangi bir harekette bulunmamıştır. Tüm bunlar işgalin çok fazla tepkiyle karşılanmamasına neden olmuştur. İngilizlerin şehre girişi Ermeniler tarafından büyük bir sevinçle karşılanmış; yine de bu gruplar tahrik edici hareketlerinde İngilizlerden destek görememişlerdir.
- * İngilizler ve Fransızlar arasında 15 Eylül 1919'da yapılan Suriye Antlaşması'yla İngiltere'nin Maraş, Antep, Urfa ve Adana gibi bölgelerden çıkmasıyla durum değişmiş; bu bölgelerin Fransa'nın çıkarlarına terk edilmesiyle birlikte Ermeni-Fransız işbirliği gündeme gelmiştir. 29 Ekim 1919'da Maraş'a giren Fransızlar çeşitli olaylara sebebiyet vermiş, bu da halk üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Fransızlarla birlikte hareket eden Ermeniler de halkın sabrını taşıracak bazı hadiselerde bulunmuşlardır.

- * Sokaklarda kadınları taciz etme, Fransız bir yüzbaşının kaledeki Türk bayrağını indirerek Fransız bayrağını kaleye çekirtmesi, Maraş ileri gelenlerinin Fransızlar tarafından toplantıya çağırılması ve neticesinde kandırılarak tutuklatılması gibi olaylar halkın sabrını taşırılmış; Fransızlara karşı mücadele başlatılmıştır. 21 Ocak 1920'de başlayan mücadele 12 Şubat 1920'de sona ermiş; Maraş halkı giriştikleri mücadelede Fransızları geri çekilmek zorunda bırakmıştır.
- * Bu zorlu mücadelede her iki taraftan da kayıplar olmuştur. Kış mevsiminde geri çekilmek zorunda kalan Fransız askerleri ve onları takip eden Ermeniler, soğukla mücadele edememiştir. Maraş'ın mücadelesinde, Elbistan ve çevre depolardan gelen silah yardımının, kışlalardaki silah ve cephanenin Kuvay-ı Milliye birliklerinin kullanımına verilmesinin ve bu birliklerin çevre kuvvetlerle desteklenmesinin büyük payı vardır. Maraş yenilgisi Fransa açısından değerlendirildiğinde; dünya kamuoyunda Fransızların büyük bir prestij kaybına uğradığını söylemek mümkündür.

- * Zira büyük bir dünya savaşının galibi olarak, Güneydoğu Anadolu'da gözünü diktiği bereketli topraklarda uğradığı bu yenilgi gücünün sorgulanmasına neden olacak bir gelişmedir. Çünkü böyle bir yenilgiyi tüm ordusu terhis edilmiş ve savunmasını yalnızca bölgeyi savunmaya çalışan Kuvay-ı Milliye gruplarıyla gerçekleştiren bir devlete karşı alması da oldukça ses getirmiştir.
- * Maraş'ın halk tarafından kahramanca savunulması, Güneydoğu Anadolu Bölgesinden geri çekilmesi sürecini de başlatmıştır. Maraş zaferi, Milli Mücadele için önemli bir adımdır; düşmana karşı kazanılan bu ilk başarı halkın kendine olan güvenini arttırmış, düzenli ordusu olmayan bir milletin kendi çabalarıyla neler yapabileceğini ortaya koymuştur. Maraş olayları özellikle İngilizleri oldukça etkilemiş; Anadolu'da başlayan bu mücadelenin sıradan bir mücadele olmadığını kendi çıkarları açısından bir tehdit oluşturabileceğini anlamışlardır.
- * 29 Haziran'da Zeytun'un da Ermeniler tarafından boşaltılmasıyla birlikte Maraş mücadelesi tam anlamıyla başarıya ulaşmış; şehir 1925'te TBMM tarafından istiklal madalyasıyla taltif edilmiş ve 1973'te de "Kahramanlık" payesiyle ödüllendirilmiştir.

Antep M¼cadelesi

Ŗahin takma adıyla Üsteğmen Mehmet Salih (solda) ve Kılıç
Ali takma adıyla Asaf Tevfik (saęda)

- * Antep şehri de tıpkı Maraş gibi ilk önce İngilizler tarafından işgal edilmiştir. 17 Aralık 1918'de Antep'i işgal eden İngilizler, 15 Ocak 1919 Suriye Antlaşması ile şehri Fransızlara bırakmışlardır. İngilizler bölgeden çekildikten sonra, buradaki Fransız faaliyetleri Ermenilerin taşkınlıklarıyla birlikte hız kazanmıştır. Antep'teki bu duruma müdahale etmek için Antep-Kilis yolu Kuvay-ı Milliye Komutanlığı'na Şahin takma adıyla Üsteğmen Mehmet Salih getirilmiştir. Ermenilerin buradaki faaliyetleri tıpkı Maraş'taki gibi eşzamanlı bir şekilde devam etmiştir.
- * Antep'te Mehmet Kamil'in öldürülmesi olayların fitilini ateşlemiş ve Antep halkı işgallere isyan ederek Fransızların destek alacakları yolları tutmaya başlamışlardır. Yerel kuvvetler bin kişilik bir Fransız birliğini yendiler fakat Fransızlara karşı bu direniş pek uzun sürmemiştir; zira düşman askerinin sayı ve teçhizat üstünlüğü söz konusuydu.
- * Elindeki yetersiz kuvvetlerle mücadeleye devam eden Şahin Bey sonunda şehit düşmüştür. Mücadelenin başarıya ulaşamamasında oldukça önemli bir rol oynayan cephane ve silah eksikliğine rağmen Türk halkı tüm gücüyle sonuna kadar Fransızlarla mücadele etmiştir.

Şahin Bey ve Antepli çocuk kahramanlar

- * Şahin Bey'den boşalan Kuvay-i Milliye Komutanlığı'na Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle Kılıç Ali Bey getirilmiştir. Kılıç Ali Bey komutasındaki birlikler Fransızların yoğun saldırılarına rağmen Antep savunmasına devam etmişlerdir. 19 Nisan 1920'de birlikler büyük bir zafer kazanarak, Fransızları ateşkes istemek zorunda bırakmışlardır.
- * Ne var ki bu ateşkes Fransızların Zonguldak ve Ereğli işgalleri ile bozulmuş; Fransa dışarıdan aldığı desteklerle daha da güçlenerek Antep'e güçlü bir şekilde saldırmaya başlamıştır. Düşmana şehri teslim etmek istemeyen Antep halkı kadın, çocuk, yaşlı eldeki tüm imkanlarıyla savaşmış ama düzenli bir ordu karşısında cephanesizlik ve fiziki şartların yetersizliği nedeniyle 9 Şubat 1921'de teslim olmak zorunda kalmıştır.
- * TBMM 6 Şubat 1921'de aldığı bir kararla Antep'in bu büyük mücadelesini takdir ederek, şehrin adını "Gaziantep" olarak değiştirmiştir. Gaziantep ancak, 20 Ekim 1921'de yapılan Ankara İtilafnamesi sonucunda 25 Aralık 1921'de Fransızlar tarafından boşaltılmıştır.

Urfa Savunması

- * 24 Mart 1919'da şehri işgal eden İngilizler, Fransızlarla yaptıkları Suriye Antlaşması gereğince, şehri 30 Ekim 1919'da Fransız işgaline terk etmişlerdir. Fransızlarla birlikte onları destekleyen Ermenilerin saldırı ve aşağılayıcı hareketleri Urfa'da da devam etmiş; tıpkı Antep ve Maraş'ta olduğu gibi Urfa'da da Müdafaa-i Hukuk grupları ve Kuvay-i Milliye birlikleri desteğiyle savunma hazırlıkları başlamıştır. Bu mücadelede Urfa halkının yanında olan bir diğer grup ise güneydeki aşiretler olmuş, verdikleri desteklerle savaşın kazanmasında önemli rol oynamışlardır. 29 Aralık 1919'da Urfa Jandarma Kumandanlığına tayin edilen Yüzbaşı Ali Saip (Ursavaş), aşiretlerin de desteğiyle kısa zamanda önemli bir güç toplamış ve Fransızlara teslim olma çağrısında bulunmuşlardır.
- * Barışçıl çağrıların işe yaramadığı bu ortamda 9 Şubat 1920 tarihinde silahlı çatışma başlamış; zorlu kış şartları altında başlayan mücadelede taraflar zaman zaman güç kaybetmişler; özellikle Urfa'yı savunan birlikler oldukça fazla sayıda adam kaybederek Mustafa Kemal Paşa'dan 13. Kolordu'nun kendilerini takviye etmelerini istemişlerdir. Sonuçta 13. Kolordu'nun Urfa savunmasında görevlendirilmesiyle oldukça yıpranmış olan Fransız birlikleri 11 Nisan 1920'de silah ve cephaneleriyle Urfa'yı terk etmek zorunda kalmışlardır.

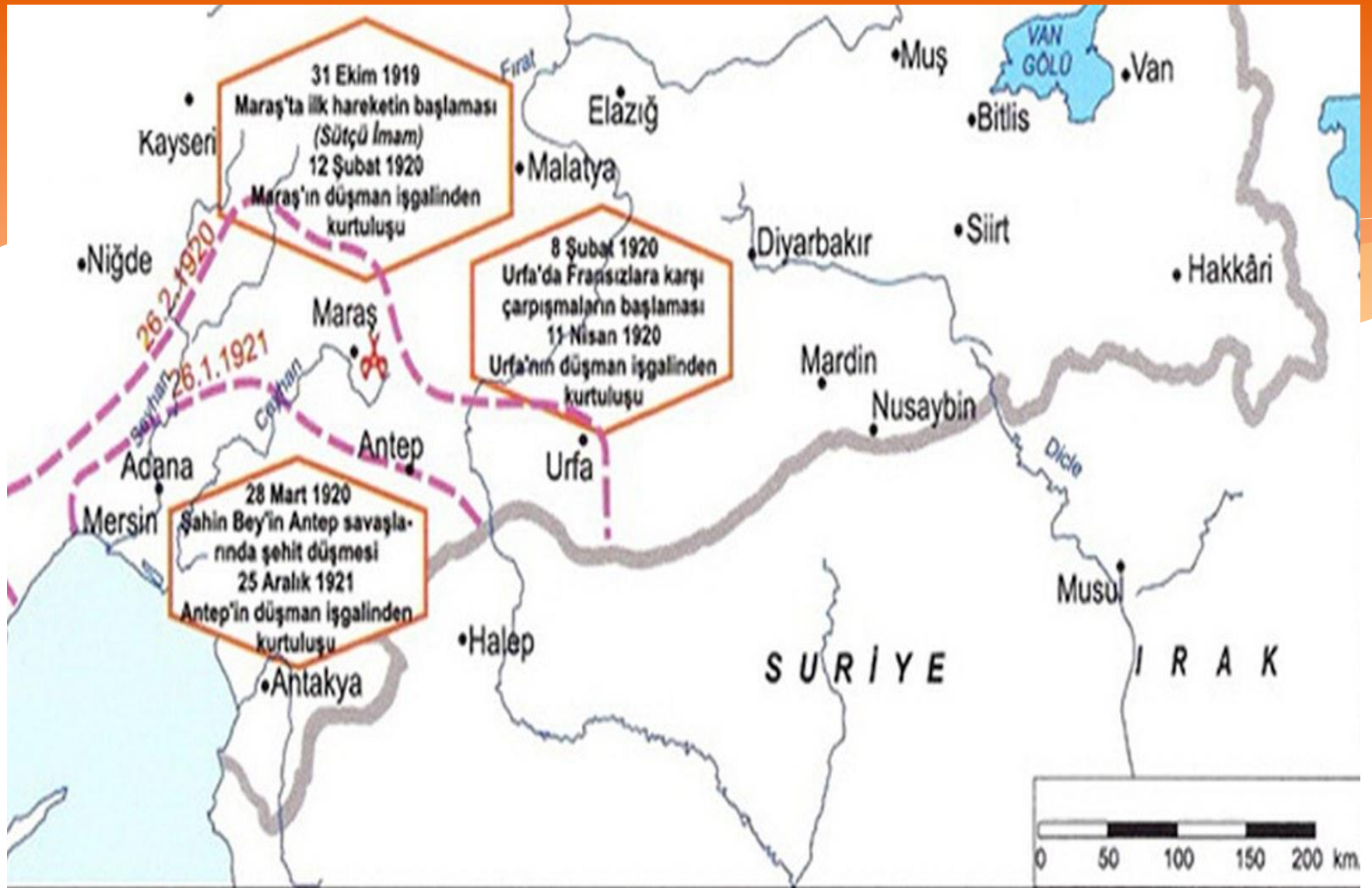
Urfa'daki bu yenilgi, Maraş yenilgisinden sonra Fransızları oldukça olumsuz yönde etkilemiştir. Genel olarak Urfa Cephesinde savunmada kalan Fransızlar ve onlarla hareket eden Ermeniler mart ortalarında yiyecek ve cephane sıkıntısı çekmeye başlamışlardır. Bunun da etkisiyle çekilen düşmana karşı tek başına mücadele eden Urfalıların kahramanlığı 22 Haziran 1984'te şehrin adının «Şanlıurfa» olmasına neden olmuştur.

Urfa savunmasında birliklerin başında bulunan Namık Bey
lakaplı Yüzbaşı Ali Saip Bey

Adana Savunması

- * Fransızların Adana ve çevresine yönelik işgalleri 1918 yılında başlamıştır. İlk önce Dörtyol'u, ardından Mersin, Tarsus ve Adana'yı işgal etmişler, devamında işgal alanlarını genişleterek buradaki halkın İç Anadolu'ya doğru yer değiştirmesine neden olmuşlardır. Fransız işgalinin yanı sıra, Ermenilerin buradaki halka yaptıkları saldırılar, aşağılayıcı ve şiddet içeren hareketler halkın tepkisine ve beraberinde içinde bulundukları bu haksız işgali protesto etmelerine neden olmuştur.
- * Özellikle Ermenilerin yoğun saldırıları karşısında bölge halkı kendini savunmak için birlikler oluşturmuş, İstanbul'da açılan Kilikyalılar Cemiyeti de bu savunmaya destek vermiştir. Fransızlar Ermenileri Suriye üzerindeki emelleri için kullanırken, Ermeniler de Fransa'nın yardımıyla hayallerini gerçekleştirmeyi ummuşlardır. Bu doğrultuda çetecilik yapan Ermenilerden polis ve jandarma kuvvetleri oluşturan Fransızlar Türklerin mallarına Ermenilere vermek üzere ellerinden almışlardır.

- * Bunlara karşı Müdafaa-i Hukukçular tarafından Mersin, Tarsus ve İslahiye bölgelerinde milli birlikler oluşturulmuştur. Doğan takma adıyla Topçu Kumandanı Kemal Bey, Tufan takma adıyla piyade yüzbaşı Osman Bey, Sinan Paşa takma adıyla da Yüzbaşı Ratip Bey Adana Cephesinde büyük yararlılıklar göstermişlerdir.
- * Merkezi Niğde'de olan 11. Fırkanın da büyük yardımları görülmüş, Karaisalı Müftüsü Hoca Mehmet Efendi halkı vatan müdafaası fikri etrafında toplamaya çalışmıştır. Adana halkı Fransız ve Ermenilere karşı yetersiz silahlarıyla Haçkırı, Kelebek, Bilemedik mevkieinde Fransızlara saldırmış, Pozantı'yı kuşatmıştır.
- * Gülek Nahiyesinde Hatice Hatun'un yanlış yola yönlendirmeleriyle Fransızlar, Kar Boğazında milli güçlere esir düşmüşlerdir. Böylece milli güçler Adana'ya kadar gelip Fransızların çevreyle bağlantılarını kesmişlerdir.

- * Güney Cephesi Komutanlığı'na getirilen Albay Selahaddin Adil Bey kazanmış olduğu zaferlerle Feke, Kadirli, Karaisalı, Tarsus-Pozantı demiryolu ve şosesi üzerindeki önemli yerleri işgalden kurtarmıştır. Bölge savunmasında yer almak üzere görevlendirilen askeri yetkililer Fransız birlikleri karşısında önemli başarılar kazanmış, çarpışmaların neticesinde Fransızlar ateşkes istemek zorunda kalmışlardır.
- * 28 Mayıs 1920'de imzalanan ateşkes ile TBMM, Türk milletinin haklı mücadelesini anlatmak ve duyurmak için oldukça önemli bir şans elde etmiştir. Hem askeri, hem de siyasi yönden büyük bir başarı olarak değerlendirilebilecek bu durum, Fransa'nın artık İstanbul Hükümeti'ni tanımadığını göstermesi açısından son derece önemlidir. Zira ateşkes antlaşması İstanbul Hükümeti ile değil TBMM Hükümeti ile imzalanmıştır. Her ne kadar Fransızlar kısa bir süre sonra şartlara uymayarak ateşkesi bozsalar da, 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara İtilafnamesi ile Adana'daki Fransız bayrağı inmiş, yerine Türk bayrağı çekilmiştir.

Güney Cephesi Komutanı Albay Selahaddin Adil Bey

Ankara İtilafnamesi (20 Ekim 1921)

- * Her iki taraf da bu anlaşmanın imzalanmasını müteakiben aralarındaki harbin bittiğini kabul ederler. Ordular ve ahali durumdan haberdar edilecektir.
- * Her iki taraf karşı tarafın esirlerini serbest bırakacak, esirlere yol paraları verilerek en yakın şehirlere bırakılacaktır.
- * Antlaşmanın imzasından en fazla iki ay sonra 8. maddedeki sınırın kuzeyine Türk askerleri, güneyine ise Fransız askerleri çekilecektir.
- * Hatay için özel bir idare usulü tesis edilecektir. Türk dili orada resmi dil olacaktır.
- * Süleyman Şah Türbesi Türk malı sayılacak ve Türk Devleti asker bulundurarak türbeyi koruyabilecek.

- * Her iki taraf, boşaltılan arazide genel af ilan edecektir.
- * Seçilecek bir karma komisyon ile Suriye ve Türk Devleti arasındaki gümrük ilişkilerini düzenleyecek, bu komisyon kurulana kadar iki tarafta hareketinde serbest kalacaktır.
- * İskenderun Körfezi'nde Payas'tan başlayarak Kilis-Çobanbeyli istasyonuna gidecek demiryolu Türkiye'de kalmak üzere Çobanbeyli'den Nusaybin'e varacaktır. Payas ile Çobanbeyli istasyonları Suriye'de kalacaktır.
- * Türk Hükümeti ile Suriye Kırık Suyundan ortaklaşa faydalanacaktır. Suriye Hükümeti, masraflarını kendisi karşılamak üzere Fırat Nehrinin Türk Hükümeti kısmından su alabilecektir.

Ankara İtilafnamesi ile;

- * TBMM büyük bir siyasi zafer kazanmıştır.
- * Türkiye ve Fransa arasında savaş sona ermiştir.
- * Fransızlar Güney Cephesinden kuvvetlerini çekmişlerdir.
- * İskenderun Bölgesi (Hatay) Fransızlarda kalmış, fakat çoğunluğu Türk olan halk kültür alanında özgürlüğünü korumuştur.
- * Ankara Antlaşması'nın 9. Maddesine göre Süleyman Şah'ın türbesinin bulunduğu Caber Kalesi, Türkiye sınırlarından 100 km uzakta, Suriye topraklarında olmasına rağmen Türk toprağı sayılmış, burada asker bulundurmak ve bayrak çekmek hakkı Türkiye'ye verilmiştir.
- * Fransa, Ankara Hükümeti'ni ve Misak-ı Milli'yi resmen tanımıştır.

- * İtilaf Devletleri arasında dağılma başlamıştır.
- * Güney Cephesi'ndeki Ermeni meselesi de çözülmüştür.
- * Güney Cephesi kapanmış, buradaki birlikler Batı Cephesi'ne yönlendirilmiştir.
- * Türklerin talepleri ilk kez Batılı bir ülke tarafından kabul edilmiştir.
- * Hatay ili hariç bugünkü Suriye sınırı çizilmiş ve güvenlik altına alınmıştır.
- * Hatay'ın dışarıda kalmasıyla Misak-ı Milli'den ikinci kez (birincisi Batum) taviz verilmiştir.
- * Hatay ve İskenderun'da Türk kültürüne hizmet edecek özel bir idare kurulmuştur.
- * Fransızlar ellerindeki cephane ve silahı Türklere devretmiş, böylelikle Batı Cephesi'nde Türkiye lehine bir güç oluşmuştur.